

Васильєв С. С.,
кандидат мистецтвознавства,
Київський національний університет театру,
кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого

УКРАЇНСЬКІ ФІЛЬМИ У ВІТЧИЗНЯНОМУ КІНОПРОКАТІ В ОЦІНКАХ КІНОКРИТИКІВ (2015–2017)

У 2015–2017 роках в український кінопрокат вийшло 99 українських фільмів (фільм вважають таким, що вийшов у кінопрокат, якщо його демонстрували протягом семи днів поспіль в одному кінотеатрі). Це були ігрові, документальні, анімаційні стрічки, альманахи, а також збірка українських радянських коротких метрів та “Арсенал” Олександра Довженка, які було випущено 2015 року.

Зростання кількості нових вітчизняних фільмів (передусім повнометражних), які беруть участь у міжнародних кінофестивалях і які демонструють кінотеатри, дозволяє посадовцям все частіше говорити про “відродження” українського кіно. Разом із тим, таке “відродження” передбачає не лише кількісний, але й якісний поступ, а отже критичне осмислення доробку сучасного українського кінематографа. На початку 2000-х років Національна спілка кінематографістів України за ініціативи кінознавця Олександра Рутковського започаткувала Бюро української кіножурналістики (БУК). Його метою були виявлення та презентація корпоративної ціннісної шкали, якої дотримуються кінокритики і кіножурналісти. Від 2011 року координатором БУК є Сергій Васильєв, автор цих тез.

В рамках опитувань, які БУК провів у 2016, 2017 та 2018 роках, було підбито підсумки українського кінопрокату та кінопроцесу 2015–2017 років. Українські (та зняті за участі України) стрічки, що були представлені в національному кінопрокаті, кінокритиків просили оцінити за шестибальною шкалою, де “6” – це шедевр, “5” – чудова робота, “4” – хороша робота, “3” – стрічка “так собі”, “2” – погана стрічка, “1” – ганебне видовище. В опитуваннях 2016, 2017 та 2018 років взяли участь 29, 43 і 31 респондент відповідно.

Медіана оцінок 34 фільмів, що вийшли у кінопрокат 2015 року, і 31 фільму, що вийшов у 2016-му, становить “3”. Отже, загальне враження кінокритиків від українських стрічок було “таке собі”. Натомість, 2017 року 34 фільми отримали від кінокритиків оцінки, медіана яких склала “4”, засвідчивши “хорошу роботу” вітчизняних кінематографістів.

Кількість оцінок, які отримували стрічки, була дуже нерівномірною. Лише 12 фільмів оцінили одразу три чверті кінокритиків. 44 стрічки оцінила понад половина учасників опитування. 23 стрічки оцінили менше чверті респондентів. 4 документальні фільми взагалі отримали лише по одній оцінці.

Такий результат став об’єктивним наслідком різноманітних стратегій кінопрокату, які обирали виробники стрічок. Поруч із фільмами, орієнтованими на широкий вихід на екрани і контакт із масовою аудиторією (“Інфоголік” Валентина Шпакова та Владислава Климчука, “Сторожова застава” Юрія Ковальова, “DZIDZIO Контрабас” Олега Борщевського у 2017 році (їх оцінили 77% респондентів) та “Незламна” Сергія Мокрицького у 2015 році (76%)), були й такі кінороботи, що обмежили свій кінопрокат одним кінотеатром (“Справа “Рифи”” Олени Мошинської у 2017 році, стрічка отримала одну оцінку).

Для низки фільмів кінопрокат був продовженням успішної фестивальної кар’єри та спирався передусім на їх непересічні мистецькі якості, які, власне, й зробили можливою їх участь у фестивалях у першу чергу. Таке поєднання виявилось найбільш ефективним саме для забезпечення інтересу кінокритиків до них, адже комерційного успіху вони не здобули.

Троянди й виноград: феномени естетичного і прагматичного в літературі та культурі

9 з 10 респондентів поставили оцінки “Рівню чорного” Володимира Васяновича у 2017 році (94%) і “Братам. Останній сповіді” Вікторії Трофіменко у 2015-му (90%). 8 з 10 оцінили фільми “Моя бабуся Фані Каплан” Олени Дем’яненко (88%) та “Гніздо горлиці” Тараса Ткаченка (86%) у 2016 році. У 2017-му серед найбільш оцінюваних були “Припутні” Аркадія Непиталюка та “Стрімголов” Марини Степанської (обидва – 84%), а також “Іній” Шарунаса Бартаса (77%), а у 2015 році – “Пісня пісень” Сви Нейман (80%).

З-поміж 12 стрічок, які оцінили три чверті кінокритиків, 7 вийшли у 2017 році, а з 44, які оцінила понад половина кінокритиків, – 24. Це свідчить про посилення системної роботи виробників і дистриб’юторів над організацією ширшого кінопрокату вітчизняних фільмів і збільшенням можливостей доступу глядачів до них.

Аналіз оцінок 44 стрічок, які переглянула понад половина кінокритиків, засвідчує, що найчастіше фільми оцінюють на “4” (як “хорошу роботу”, 29%) та “3” (як стрічку “так собі”, 25%). Кожна п’ята оцінка українського фільму – це “5” (“чудова робота”, 21%). Визнають стрічки “поганими”, ставлячи їм “2”, у 15% випадків, “ганебним видовищем” (“1”) – у 7%. А найрідше називають фільм “шедевром” (“6”) – 3% оцінок.

Найвищий бал – “6” – кінокритики поставили 15 стрічкам. При тому лише у 5 випадках це було несамотнім рішенням. Більше однієї оцінки “6” отримали “Лагідна” Сергія Лозниці 2017 року (фільм назвали “шедевром” одразу 7 респондентів), “Рівень чорного”, “Побачення наосліп” Левана Когуашвілі 2015 року і два документальні фільми – “Все палає” Олександра Течинського, Олексія Солодунова і Дмитра Стойкова 2015-го і “Жива ватра” Остапа Костюка 2016 року.

Прикметно, що “Рівень чорного” кінокритики також назвали “ганебним видовищем”. Такою максимальною полярністю оцінок – однією із ознак мистецького твору, що виходить за межі узвичаєного, – ще були відзначені художні стрічки “Припутні” та “Моя бабуся Фані Каплан” і документальні фільми “Рідні” Віталія Манського та “Дім “Слово”” Тараса Томенка (обидва вийшли у кінопрокат 2017-го). Особливо ж гостру реакцію викликав “Іній”, в якому у дуже некомфортний для вітчизняних глядачів спосіб було продемонстровано досягнення литовським волонтером війни на Донбасі. Він отримав 4 найнижчі оцінки.

Найбільшу ж кількість характеристик “ганебне видовище” здобула ще одна стрічка, яка заснувала свій сюжет на матеріалі російсько-української війни, однаке, зробила це набагато спекулятивніше, – “Captum (лат. Полон)” Анатолія Матешка 2016 року. Медіана оцінок цього фільму – “2”.

Так само “поганими”, із медіанами оцінок “2”, найнижчими для 44 фільмів, виявилися стрічки “Моя русалка, моя Лорелай” Нани Джорджадзе, “Гетьман” Валерія Ямбурського (обидві вийшли у кінопрокат 2015 року), “#Selfieparty” Любомира Левицького 2016 року, “Правило бою” Олексія Шапарева і “Мир Вашому дому!” Володимира Лерта 2017-го, що виявилися не надто вдалим спробами створення масового кіно (за виключенням авторського висловлювання Нани Джорджадзе, яка, втім, використала у ньому жанрові коди).

Інші такі спроби українських кінематографістів кінокритики оцінили трохи приязніше. Медіана оцінок “Інфоґоліка” склала “2,5” (поміж “поганою стрічкою” і стрічкою “так собі”). “DZIDZIO Контрабас” і “Червоного” Зази Буадзе 2017 року назвали “поганими стрічками” (“3”). Медіана оцінок “Незламної” та “Кіборгів” Ахтема Сеїтаблаєва 2017 року склала “3,5” (між стрічкою “так собі” і “хорошою роботою”). Натомість, “хорошими роботами” назвали “Сторожову заставу” і кримінальну історію “Межа” Петера Беб’яка (“4”).

Найвищу медіану оцінок – “5” – і присуд “чудова робота” отримали лише два ігрові фільми – “Рівень чорного” і “Лагідна”, а ще – три документальні стрічки: “Жива

ватра”, “Все палає” і “Головна роль” Сергія Буковського 2017 року. Також неігрові фільми були відсутні серед найгірших стрічок.

Документальні стрічки кінокритики майже ніколи не називали “ганебним видовищем” (“1” становить 10% усіх оцінок художніх фільмів і лише 1% оцінок неігрових) й утричі рідше – “поганими стрічками” (“2”, 19% і 6% відповідно). Провідними оцінками документальних фільмів були “4” (“хороша робота”, 36%) і “5” (“чудова робота”, 32%), а ігрових – “3” (“так собі”, 26%) і “4” (25%).

Це є свідченням сили української школи документального кіно, яка, попри багатолітнє скрутне функціонування української кіногалузі, не припиняла свого поступу. На відміну від вітчизняного ігрового кінематографа, “відродження” якого лише починається.

Вісич О. А.,

кандидат філологічних наук, доцент,
докторант кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури
Східноєвропейського національного університету
ім. Лесі Українки (м. Луцьк)

ЛЕСЯ УКРАЇНКА В ЕСТЕТИЧНИХ КООРДИНАТАХ ІГОРЯ КОСТЕЦЬКОГО

Леся Українка та Ігор Костецький репрезентують різні сегменти простору української літератури, але ці імена зближує ряд факторів, як біографічного так і творчого характеру. Ці аспекти заслуговують детальнішого вивчення, оскільки вказують на перманентність літературного процесу та естетичних шукань.

Ігор Костецький акцентував на тому, що його дитинство, як і Лесі Українки, пройшло на Волині, хоч його біографи сумніваються у точності обраного письменником топосу, і підставою для недовіри є тяжіння автора до міфотворчості на рівні самопрезентації. Вважають, що волюнтаристський склад психотипу письменника зумовив свідоме обрання власного імені і відмову від прізвища батька на користь прізвища матері, яка походила з давнього волинського роду. Цікавим є факт, що Леся Українка у Києві зупинялась у будинку на Саксаганського, 101, який належав дядькові Ігоря Костецького, інженеру-технологу Степану Лаврентьєву.

Не можна оминати увагою і контакти Ігоря Костецького з племінником Лесі Українки Юрієм Косачем у діаспорі. Вони обидва орієнтувались на новаторство в літературі, їм був близький напрям екзистенціалізму в драматургії і прозі, і творчі шляхи двох авторів неодноразово перетинались. Обидва мали репутацію скандалістів, бунтівників МУРу, зі звичками богеми, людей без чітких моральних засад, водночас їх зближувала ерудиція та освіченість. Обидвом було важко адаптуватися в еміграційному середовищі, їхні твори зазнавали різкої і далеко не справедливої критики.

До лектури Костецького-поліглота входили літературні тексти авторів різних країн і різних епох, проте прискіпливий погляд автор неодноразово кидав і на здобутки українського письменства. Костецький послідовно розбивав український канон, був невисокої думки про літературну спадщину Тараса Шевченка та Івана Франка, гостро критикував і творчість Лесі Українки, контроверсійно оцінюючи і саму постать письменниці.

Ігор Костецький рішуче засуджував характеристики-кліше, які стали панівними в рецепції Лесі Українки, вгадується його інтенція показати поетесу іншою, більш артистичною натурою. Однак критик певен, що сама Леся Українка також не уникала штампів “...раз